

Подворчан А. З.
старший викладач
*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД У ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ» У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Провідні держави світу приділяють значну увагу питанню розвитку компетентної особистості. Сучасній українській державі потрібні освічені, творчі громадяни, що обумовлює актуальність впровадження особистісно орієнтованого підходу у систему вищої освіти.

Одним із стратегічних завдань реформування освіти в Україні згідно з державною національною програмою «Освіта. Україна ХХІ століття» є формування освіченої, творчої особистості, громадянина України, забезпечення пріоритетного розвитку людини. Це передбачає обґрунтування змісту й методів навчально-виховного процесу, спрямованого на розвиток особистості. Особистісний підхід дедалі наполегливіше утверджується як ключовий принцип організації навчально-виховного процесу, від якого багато в чому залежить ефективність переорієнтації системи освіти на розвиток особистості здобувача вищої освіти.

Особистісно зорієнтоване навчання – це таке навчання, центром якого є особистість здобувача вищої освіти, його самобутність, самоцінність: суб'єктний досвід кожного спочатку розкривається, а потім узгоджується зі змістом освіти. Технологія особистісно зорієнтованого навчання має на меті всебічний, вільний, творчий розвиток здобувача вищої освіти, тому її доцільно застосовувати на заняттях з української мови професійного спрямування. Велика перевага такої роботи в тому, що жоден здобувач вищої освіти не залишається осторонь і є не лише слухачем чи спостерігачем, а стає активним учасником навчального процесу, його робота на занятті має результат [2].

Основи особистісно зорієнтованої технології, що базуються на особистісно орієнтованому підході до навчання, були закладені в педагогіці, психології, лінгводидактиці дослідженнями О. Горошкіної, Г. Балла, О. Біляєва, А. Богуш, М. Вашуленка, ІА. Маслоу, Н. Остапенко, М. Пентиліук, С. Подмазіна, О. Савченко, О. Семенов, І. Якиманської.

Ключовими словами особистісно орієнтованих технологій освіти є «розвиток», «особистість», «індивідуальність», «свобода», «самостійність», «творчість».

Особистість – суспільна сутність людини, сукупність його соціальних якостей і властивостей, які вона виробляє у себе постійно.

Розвиток – спрямована, закономірна зміна; в результаті розвитку виникає нова якість.

Індивідуальність – неповторна своєрідність якого-небудь явища, людини; протилежність до загального, типового.

Творчість – це процес, в результаті якого може бути створений продукт. Творчість йде від самої людини, зсередини і є вираженням всього нашого існування.

Особистісно орієнтовані технології намагаються знайти методи і засоби навчання та виховання, що відповідають індивідуальним особливостям кожної дитини: беруть на озброєння психодіагностичні методики, змінюють ставлення та організацію діяльності дітей, застосовують різноманітні засоби навчання, перебудовують суть освіти.

Особистісно орієнтований підхід – це методологічна орієнтація в педагогічній діяльності, що дозволяє за допомогою опори на систему взаємопов'язаних понять, ідей і способів дій забезпечити і підтримати процеси самопізнання і самореалізації особистості дитини, розвиток його неповторної індивідуальності [4].

Особистісно орієнтовані технології протистоять авторитарному, знеособленому підходу до дитини в технології традиційного навчання, створюють атмосферу любові, турботи, співпраці, умови для творчості та самоактуалізації особистості. Особистісно зорієнтований підхід у навчанні здобувачів вищої освіти підкреслює значимість і необхідність розвитку пізнавальної сфери: відчуттів, сприйняття, пам'яті, усіх видів мислення та мовлення, необхідних для інтелектуального розвитку.

Позитивний аспект особистісно зорієнтованої технології на заняттях української мови професійного спрямування в тому, що здобувач вищої освіти, вивчаючи навчальний матеріал через різні джерела, виконує свій індивідуальний план. Він є активним учасником навчального процесу. У цій технології викладача приваблює те, що час на занятті максимально використовується для усної самостійної роботи, для кожного здобувача вищої освіти, що говорить, є партнер, який його слухає, для самостійної роботи створюються різнорівневі програми, розроблені для кожної теми відповідно до програми, а також перелік рекомендованої літератури, якою мають користуватися здобувачі вищої освіти.

Таким чином, під час викладання української мови професійного спрямування важливо не нагромаджувати знання й уміння, а розробляти такі методичні технології, в основу яких закладено постійне збагачення здобувачів вищої освіти творчим досвідом, формування у них механізму самоорганізації, саморозвитку, мислити і творчо діяти.

Застосування сучасних інформаційних технологій в аспекті реалізації особистісно орієнтованого навчання на заняттях української мови професійного спрямування може відбуватися різними способами, що залежить від низки факторів, найважливішими з яких такі: мета конкретного заняття, рівень володіння різними програмами й наявністю сертифікованих програм у системі освіти.

В умовах особистісно орієнтованого навчання здобувач вищої освіти є суб'єктом навчання, а викладач є не лише носієм певних знань, а й помічником становлення здобувача вищої освіти як особистості. Тому, говорячи про заняття з дисципліни «Українська мов професійного спрямування», можна сказати, що його мета полягає у відкритті неповторного «Я» кожного здобувача вищої

освіти, створення умов для її самореалізації. Успішному розв'язанню цих завдань сприяють, на нашу думку, нетрадиційні форми навчальної діяльності, інтерактивні технології навчання, оскільки «відчуття новизни – один з великих стимулів у навчанні» [7].

Доречним є застосування проектних технологій, різноманітних дослідницьких методів, бо вони якраз і спрямовані на самостійну діяльність здобувачів вищої освіти – індивідуальну, парну або групову, яку здобувачі вищої освіти виконують упродовж певного часу.

Важливим принципом роботи викладача на особистісно орієнтованому занятті має стати такий підхід: там, де можна промовчати, викладач мовчить, там, де можна запитати, запитує, а не розповідає сам.

Однією із інтерактивних форм навчальної діяльності є робота в групах. Викладачу потрібно пам'ятати про підготовку інструктивних матеріалів для роботи здобувачів вищої освіти у групі.

Групи можуть утворюватися різними **способами**, а саме:

- чотири здобувачі вищої освіти за сусідніми партами;
- здобувачі вищої освіти одного ряду;
- за алфавітом (зростом, кольором волосся, очей, статтю та ін.);
- за вибором самих здобувачів вищої освіти;
- по черзі окремими здобувачами вищої освіти, які будуть експертами оголошених для розгляду питань;
- здобувачі вищої освіти, яких керівниками груп визначив викладач (потім група може визначити іншого лідера);
- за переліком проблем (здобувач вищої освіти обирає не групу, а проблему, над якою він хотів би працювати).

Практичне заняття можна організувати у формі "круглого столу". Групова робота під час проведення практичного заняття може передбачати об'єднання здобувачів вищої освіти у групи, що працюють над однією проблемою, обговорення результатів діяльності в групі, визначення представника, який розкриє групі узгоджену думку.

Порушене питання дуже тісно пов'язане ще з однією проблемою організації особистісно-орієнтованої вищої освіти. Це так звана самостійна робота студентів. Зазвичай вона передбачає роботу з літературою. Беручи до уваги важливість роботи майбутніх фахівців з навчальною та науковою літературою, відзначимо дві обставини, які слід враховувати при її організації.

По-перше, як показує практика, сучасні студенти, які приходять навчатися до вищого навчального закладу, не вміють самостійно працювати з літературою, в кращому випадку, вони здатні переказувати прочитане. Однак навчання у вищій школі передбачає не переказ, а знайомство з різними видами теорій і концепцій, отримання повного уявлення про досліджуваний матеріал, знаходження аргументів на користь тієї чи іншої точки зору. Як уже зазначалося, робота з літературою є самостійним аспектом навчання. І важливо на початку навчання приділити особливу увагу формуванню навичок роботи з літературою:

- зіставляти різні точки зору;

- вставати на позицію автора у вирішенні різних теоретичних і практичних проблем;
- виділяти головну думку в тому чи іншому тексті;
- підбирати приклади, що ілюструють різні позиції;
- знаходити позитивні моменти в різних позиціях вчених і педагогів;
- критично осмислювати найвідоміші і загальноприйняті точки зору в науці і практиці.

По-друге, робота з літературою не є єдиним видом самостійної роботи. В якості найважливішого виду самостійної роботи слід вважати наукову роботу студентів, у процесі якої у них повинна скластися дослідницька позиція. Висококваліфікований фахівець може не тільки (і не стільки) відтворити те, чого вчили у вузі, а й визначити, які види його умінь необхідні для вирішення тієї чи іншої проблеми, які умови потрібні для реалізації конкретного практичного досвіду, які аргументи слід врахувати при формуванні власної концепції. Він повинен вміти не відтворювати особливості тієї чи іншої теорії, а перевілюватися в представника будь-якої наукової школи і з цих позицій оцінювати різні проблемні та практичні ситуації. Особистісно орієнтоване навчання передбачає контроль не тільки рівня засвоєння зовнішнього змісту предмета, а й змісту внутрішнього (умінь, навичок, способів діяльності, особистісного розвитку здобувача вищої освіти). Зіставлення досягнутого результату із запланованим, досягнутого й початкового рівнів розвитку є основою для оцінки. Тенденція переходу до особистісно орієнтованого навчання, яка спостерігається в сучасному світі останні двадцять років – це не данина моді. Це необхідність використовувати більш ефективний механізм для того, щоб освіта виконувала свою функцію: готувала людей, які здатні ефективно брати участь в житті сучасного суспільства (з розрахунком на найближче майбутнє).

Література

1. Балл Г.А. Психологическое содержание личностной свободы: сущность и составляющие // Психологический журнал. – 1997. – №5. – С. 7-19.
2. Із скарбнички мудрих думок // Шкільний світ. – 2006. - №33-34. – С. 44.
3. Клокар Н.І., Слободянюк Н.Г., Стаднюк І.І. Концепція діяльності наукової лабораторії особистісно орієнтованого навчання та виховання // Організація та зміст діяльності наукових лабораторій інституту / За ред. Н.І. Клокар, О.В. Чубарук. – Біла Церква, 2005. – С.209.
5. Навчання в дії. Як організувати підготовку вчителів до застосування інтерактивних технологій навчання: Методичний посібник / А.Панченков, О.Пометун, Т.Ремех. – К.: А.П.Н., 2003. – 72 с.
6. Подмазін С.І. Особистісно-орієнтований освітній процес: принципи, технології // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 2. – С. 37 – 43.
7. Якиманская И.С. Технология личностно-ориентированного обучения в современной школе. – М.: Сентябрь, 2000. – 176 с.

Поповський А. М.